

технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми. 2025. С. 103-105.

2. Мозгальова Н., Мартинюк А. Бондарчук О. Дистанційне навчання у формуванні фахової компетентності музикантів. Наукові перспективи. 2022. Вип. 1. С. 498 – 506.
3. Танська В., Губарева Д., Андрощук І., Логай В., Пінчук В. *Інноваційні технології в сучасній системі освіти. Вісник науки та освіти*. 2024. Вип. 4[22]. С. 1494–1508. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-1493-1507](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-1493-1507)
4. Novosadov Y., Mozgalov A., Balan V. Distance education as a means of improving the organization of the educational process. *Baltic Journal of Legal and Social Science*. 2024. No4. P. 133–140. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2024-4-14>

УДК780.8:780.643.2]:78.071.1Ларсон(485)

DOI: <https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-5.08>

*В.С. Йовжин, м. Вінниця
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
jowshynvika@gmail.com*

КОНЦЕРТ ДЛЯ САКСОФОНУ З ОРКЕСТРОМ ЛАРСА-ЕРІКА ЛАРСОНА: ДО ПИТАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КЛАСИЧНОГО ЖАНРУ

Анотація. Статтю присвячено становленню саксофона як академічного концертного інструмента та аналізу творчого внеску шведського композитора-неокласика Ларса-Еріка Ларсона. Автор розглядає історичну ретроспективу використання інструмента в творах світових та українських митців. Особлива увага приділяється Концерту для альт-саксофона та струнного оркестру Ларсона, через призму якого розкриваються особливості авторської інтерпретації класичного жанру та поєднання 12-тонової техніки з академічними традиціями.

Ключові слова: саксофон, академічна музика, шведська композиторська школа, неокласицизм, інструментальний концерт, композиторський стиль.

Abstract. The article is devoted to the formation of the saxophone as an academic concert instrument and the analysis of the creative contribution of the Swedish neoclassical composer Lars-Erik Larson. The author considers a historical retrospective of the use of the instrument in the works of world and Ukrainian artists. Special attention is paid to Larson's Concerto for Alto Saxophone and String Orchestra, through the prism of which the features of the author's interpretation of the classical genre and the combination of 12-tone technique with academic traditions are revealed.

Keywords: saxophone, academic music, Swedish composer's school, neoclassicism, instrumental concert, composer's style.

Постановка наукової проблеми: У сучасному музикознавстві актуальним є дослідження становлення саксофона як академічного концертного інструмента та особливостей його використання у творчості композиторів ХХ

століття. Водночас потребує уточнення специфіка інтерпретації цього інструмента у неокласичному концерті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Проблематика становлення саксофона як академічного інструмента та особливості творчості Ларс-Ерік Ларсон висвітлюються у працях сучасних дослідників. Зокрема, Д. Максименко аналізує стиль композитора, підкреслюючи поєднання неокласицизму з сучасними техніками композиції. У наукових розвідках також розглядається внесок таких митців, як Гектор Берліоз, Клод Дебюссі, Жак Ібер та Даріус Мійо у розвиток академічного репертуару саксофона. Водночас питання комплексного аналізу інтерпретації саксофона у неокласичному концерті залишається недостатньо висвітленим.

Мета: Метою дослідження є аналіз становлення саксофона як академічного інструмента та розкриття особливостей інтерпретації жанру інструментального концерту у творчості Ларс-Ерік Ларсон.

Виклад основного матеріалу: У ХХ ст. саксофон міцно закріпився не лише як провідний інструмент у галузі джазової музики, але й як повноцінний концертний інструмент музики академічної. Ще у ХІХ ст., у прагненні розширити темброві можливості симфонічного оркестру, Гектор Берліоз використав саксофон у «Хоралі для голосу і шести духових інструментів». Згодом Клод Дебюссі створив «Рапсодію для альт-саксофона з оркестром». Започатковану традицію продовжили Жак Ібер («Concertino da camera»), Даріус Мійо (сюїта «Скарамуш») та ін. Ален Крепен, Ерланд фон Кох, Вернер Вольф Глейзер послідовно використовували інструмент у класичних жанрах. У репертуарі українських саксофоністів міцно закріпилися твори Володимира Рунчака, Юрія Іщенка, Мирослава Скорика, Ганни Гаврилець, Жанни Колодуб та ін. вітчизняних митців.

У розвиток академічної саксофонної музики ХХ ст. вагомий внесок зробив шведський композитор Ларс-Ерік Ларсон (1908-1986), який був одним з найяскравіших представників музичного неокласицизму. Спираючись на комплексний аналіз його Концерту для альт-саксофона та струнного оркестру, автор ставить за мети розкрити особливості інтерпретації композитором жанру класичного інструментального концерту.

Л.-Е. Ларсон отримав ґрунтовну класичну музичну освіту. Спочатку він навчався у Королівській музичній академії у Стокгольмі, а згодом у Відні та Лейпцигу. В Австрії його викладачем по класу композиції був Альбан Берг, а у Німеччині – Ф. Ройтер. Навчання у класі А. Берга, відомого представника нововіденської школи та послідовника серійної техніки, позначилося і на творчості Л.-Е. Ларсона: у 1932 р. ним було створено цикл «Десять п'єса для фортепіано, ор. 8, 1932, в якому композитор першим серед шведських митців використав 12-тоновий метод композиції, хоча у своїй творчості він не поривав з класичними традиціями.

У віці 16-ти років Л.-Е. Ларсон склав іспит на органіста, а після повернення з навчання на батьківщину працював хормейстером у Шведській королівській опері, музичним критиком, професором композиції Королівської вищої музичної школи в Стокгольмі. Композитор залишив по собі значний доробок, адже писав

у жанрах опери, балету, симфонії, концертної увертюри, а також камерної інструментальної музики. Його стилю притаманні жорсткі гармонії, синтез інтонацій скандинавського фольклору з модерністськими пошуками, прозора оркестровка у поєднанні зі стрункою формою [2].

Одним з улюблених жанрів композитор був інструментальний концерт. Л.-Е. Ларсон створив понад півтора десятка концертів і концертино для фортепіано, віолончелі, скрипки, флейти, гобоя, кларнета, фагота, труби, тромбона та ін. інструментів з оркестром. Композитор був добре обізнаним з виражальними можливостями духових інструментів.

Для відомого саксофоніста саксофоніста Сігурда Рашера у 1934 році Л.-Е. Ларсон написав Концерт для альт-саксофона та струнного оркестру (ор. 14), що став одним із найвідоміших творів у репертуарі класичного саксофона. Сігурд Манфред Рашер (1907 – 2001) був і першим виконавцем твору, інспірувавши подальшу появу багатьох творів для цього інструменту. С. Рашер переїхав з Німеччини до Скандинавії у 1933 р., втікаючи від нацистської влади, а у 1938 р. емігрував у США, де отримав світове визнання.

Вже при створенні Концерту Л.-Е. Ларсон переконався у значному потенціалі використання саксофона в академічному симфонічному жанрі. Композитор сприймає саксофон нарівні з академічними струнними та духовими інструментами, що традиційно виконували соло з оркестром. Зауважимо, що саме цей твір сприяв і значній популярності саксофона у музикантів скандинавських країн, зокрема й у Швеції.

Композитор обирає традиційну для сольного інструментального концерту тричастинну форму за принципом «швидко – повільно – швидко»: *Allegro molto moderato – Adagio – Allegro scherzando*. Партія соліста дозволяє йому з усією майстерністю використати усі темброві і технічні ресурси саксофона. Відмітимо, що композитор використовує у Концерті не симфонічний, а камерний оркестр струнних інструментів. У цьому вбачаємо риси прояву неокласицизму Л.-Е. Ларсона, який прагне відродити малі інструментальні групи докласичного періоду. Проявом неокласицизму стало й широке використання в усіх частинах Концерту принципів поліфонічного мислення, яке поєднується з надзвичайно напруженим інтонуванням.

Тенденції неокласичного стилю доповнюються у концерті окремими проявами атонального мислення, адже композитор свідомо орієнтується на хроматизацію тональності. Л.-Е. Ларсон постійно уникає відчуття тоніки як опорного звуку, завдяки чому в Концерті панує закон рівнозначності всіх тональних центрів без домінування якогось конкретного звуку

Неокласицизм відчутний і в орієнтації першої частини на гайднівський тип сонатного *allegro*, в якому головна і побічна партії тяжіють до пісенної мелодики з елементами декламації, а заключна – до танцювальності. Проте, на противагу віденському класику, який часто використовував у пізніх симфоніях самостійний вступ та гармонічні перетворення тем у розробці, Л.-Е. Ларсон відмовляється від драматичних моментів, акцентуючи в усіх партіях ліричне начало.

Головна партія першої частини постає дванадцятитоновною серією, що у виконанні соліста має виразне інтонування. Лірична тема побічної партії

базується на тональному мисленні. Звучання саксофона нагадує тут флейту, адже часто підіймається до звуків четвертої октави. Майстерно вирішена каденція соліста, яка демонструє великі технічні та художні можливості саксофона.

Друга частина концерту викликає безпосередні асоціації з музикою романтичною, контрастуючи з попередньою частиною образно, тонально і жанрово. Головні образи пов'язані зі сферою інтимної лірики, споглядання, внутрішнього спокою. Тема саксофона тут є діатонічною і викладена у вигляді дуету з альтом.

Фінал циклу повертає до принципів музики докласичної. Композитор використав старовинну концертну форму з двома темами. Елегантність танцювальних образів викликає асоціації з музикою В.А. Моцарта. Водночас дослідники вказують на стилістичну спорідненість тем фіналу зі шведською народно-інструментальною музикою.

На основі аналізу тематичного матеріалу Концерту та інших творів композитора Д. Максименко зазначає, що «загальною рисою композиторського стилю Ларсона є поміркованість і навіть певний академізм при вільному володінні різними композиторськими техніками. Його способу мислення не притаманні крайнощі авангардизму чи аскетизм неокласицизму. Глибоке знання музики докласичних епох допомагає композитору знайти в інструментальній музиці свої оригінальні рішення» [1, с. 120].

Впродовж майже ста років з часу створення, Концерт для саксофона-альта Л.-Е. Ларсона продовжує займати почесне місце у репертуарі видатних академічних саксофоністів, зокрема голландця Арно Борнкампа, француза Клода Деянга, японця Нобуа Сугава, грека Теодора Керкезос, учня Сігурда Рашера Джона-Едварда Келлі.

Висновок: Саксофон утвердився як повноцінний академічний інструмент у музиці ХХ століття, а творчість Ларс-Ерік Ларсон відіграла важливу роль у цьому процесі. Його концерт для альт-саксофона демонструє поєднання неокласичних традицій із сучасними композиторськими техніками, розкриваючи широкі виражальні можливості інструмента.

Список використаних джерел:

1. Максименко Д. Європейський саксофонний концерт: теоретичні засади та виконавські інспірації : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Львів : Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка, 2018.
2. Brown T. S. A study of Lars-Erik Larsson and his contributions to trombone repertoire : doctoral dissertation. Cincinnati : University of Cincinnati, 2007.